

LUNDS
UNIVERSITET

Lunds Universitet
Statsvetenskapliga institutionen
STVK04
VT23

“The winner in war is also a loser”

Imran Khans utrikespolitiska vision och ‘den nya vägen’ för Pakistan

Areeba Noor Ali

Handledare: Malena Rosén Sundström

Abstract

Understanding foreign policy changes has been an important part of academic research for decades. During the Cold War, when national security was at its most uncertain, we saw a focus on recognizing the patterns that could lead to changes in how a state approaches their foreign policy. In 2018 Imran Khan was elected prime minister in Pakistan along with his party Pakistan Tehreek-E-Insaf. Along came four of the most high-risk transformative years for Pakistan's domestic and foreign policy. The 'Khan way' of undertaking the intense political climate he took power during, included foreign policy approaches unlike any previous prime minister.

To understand and make sense of Imran Khan's decisions during his time in power, this research paper aims to take basis in Charles F. Hermanns article from 1990. In his work, Hermann identifies four levels of change to which foreign policy can be considered subject. The following paper applies these levels of change to Pakistan's foreign policy regarding India and the US, under the control of Imran Khan and concludes that the 'Khan way' was more diplomatic than anything Pakistan has previously seen. Imran Khan took an anti-war, anti-conflict and anti-dependency route that was incomparable to past policy directions and therein becomes a rich subject in the field of foreign policy.

Nyckelord: Utrikespolitisk förändring, idéanalys, Charles F. Hermann, Imran Khan, Pakistan, Indien, USA.

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	4
1.1 Syfte.....	4
1.2 Frågeställning.....	5
1.3 Avgränsning.....	6
1.4 Disposition.....	7
2. Bakgrund.....	8
2.1 Pakistan & Indien.....	8
2.1.1 Kashmir.....	8
2.1.2 Kartarpurkorridoren.....	11
2.2 Pakistan & USA.....	12
2.2.1 Pre 11 september 2001.....	12
2.2.2 Post 11 september 2001.....	13
2.3 Tidigare forskning.....	14
2.3.1 Den historiska bakgrunden.....	15
2.3.2 Imran Khan & Pakistans utrikespolitik.....	16
3. Teori.....	16
3.1 Utrikespolitisk forskning.....	16
3.2 Hermanns ramverk.....	18
3.3 Dimensioner.....	19
4. Metod och material.....	20
4.1 Idéanalys.....	20
4.1.1 Beskrivande idéanalysen.....	21
4.1.2 Manifest & latent idéanalys.....	22
4.2 Material.....	23
4.3 Tillvägagångssätt för analys.....	23
5. Analys.....	24
5.1 Indien.....	24
5.1.1 Kartarpurkorridoren.....	28
5.2 USA.....	30
6. Diskussion.....	32
Referenslista.....	35

1. Inledning

Kärnvapen, internationella spänningar och en förlamande ekonomisk situation - Pakistan har i årtal befunnit sig i situationer som har krävt en beslutsam strategisk utrikespolitik.

När Imran Khan med sitt parti Pakistan Tehreek-e-Insaf (PTI) vann parlamentsvalet 2018 fick han, en före detta cricket stjärna, det omöjliga uppdraget att stabilisera Pakistans ständigt problematiska utrikesrelationer (Markey 2018). Khan tog makten i en komplicerad internationell miljö, under den afghanska fredsprocessen och den framväxande relation med Kina som i 2018 utmanades av en skuld kris driven av kinesiska lån. Dessutom har landet en motsträvig granne i Indien som ständigt står kvar som hot och en komplicerad historia med USA som alltid håller ett vakande öga (Ibid.).

Regionala och globala konflikter ställde Pakistan och den nya statsministern inför en stor utmaning på den utrikespolitiska fronten i 2018 och ett närmare blick på Khan ger oss kontext på den samtida och framtida politiken i landet.

1.1 Syfte

Följande arbete har i syfte att studera Pakistans utrikespolitiska prioriteringar under före detta statsminister Imran Khan ledning, särskilt i förhållande till Indien och USA. 2022 avsattes Imran Khans regering, som efterträddes av Pakistans nuvarande regering, en flerpartikoalition som leds av statsminister Shahbaz Sharif från Pakistan Muslim League Nawaz (PML-N). Den nya regeringen menas ha satt Pakistans omställning av utrikespolitiken i ett dödläge och försämrat relationerna Imran Khan formade (Rafiq 2022).

Den plötsliga omvälvningen efter fyra år med Khans regering ställer Pakistan inför nya utmaningar i en mer akut kontext. Mot denna bakgrund är det värt att studera landets prioriteringar i förhållande till Indien och USA under 2018-2022 perioden. Att prioritera överlevnad i en ansträngd strategisk och säkerhetspolitisk miljö har minst sagt varit nödvändigt för landet sedan självständigheten 1947 (Markey 2018). Dock kändes en vändning när Imran Khan blev statsminister.

Charles Hermanns klassificering av olika grader av utrikespolitisk reform används i syfte att kartlägga landets prioriteringar. Dessa förändringar, som markerade en omorientering i Pakistans utrikespolitik, är av särskilt intresse på grund av deras starka konsekvenser på inte bara Indien och USA, men även den inhemska politiken. Hur Imran Khan tillsammans med sitt parti Pakistan Tehreek-e-Insaf (PTI) agerar, har en direkt inverkan på oppositionspartierna och deras agenda (Rafiq 2022).

En sådan diskussion har en inomvetenskaplig relevans eftersom den tillför en ny vinkel om Pakistans utrikespolitik i det svenska akademiska fältet. Landet som geografiskt inte är i ett närområde till Sverige, har en stor vikt i politiken på det internationella planet. Att studera Pakistans utrikespolitiska relationer kan ge det svenska akademiska fältet en utvidgad perspektiv och förståelse. Den utomvetenskapliga relevansen är omfattande då studien kan ge upphov till en övergripande förståelse för inte bara Khans regering men även så hur Pakistan-Indien och Pakistan-USA relationen kan se ut i framtiden. Framtidsvisionen är en viktig faktor för geopolitiken i Sydasien som länge har drabbats av kraftiga konflikter mellan länderna.

1.2 Frågeställning

Uppsatsen utgår ifrån följande frågeställning;

På vilket sätt förändrade Imran Khans regering Pakistans utrikespolitiska prioriteringar i förhållande till Indien och USA? Detta utifrån Hermanns klassificering av olika grader av utrikespolitisk reform.

1.3 Avgränsning

Uppsatsen avser att endast fokusera på Pakistans förändringar i utrikespolitiska prioriteringar under Imran Khans regering i perioden 2018-2022. Reformen landet annars har upplevt genomgående under många olika regeringsformer sedan självständigheten 1947 är helt enkelt för

omfattande för denna uppsatsens storlek. Khan perioden har valts då den är av mest utomvetenskaplig relevans för landets situation idag.

Under sina fyra år på makten har Imran Khan regeringens utrikespolitiska omorientering inte bara avhandlat Indien och USA men har även sträckt sig över en del andra länder som Kina, Ryssland och Afghanistan. Hur Khans regering har förändrat politiken i förhållande till dessa kan ge upphov till bra analys. Dock har uppsatsen avgränsats särskilt i förhållande till Indien och USA delvis på grund av tidsramen och uppsatsens storlek. Länderna som valts har en lång och viktig politisk historia med Pakistan. Indien valdes eftersom det är staten Pakistan har mest historisk anknytning och kraftiga konfliktrika spänningar med. Pakistans politiska historia med USA är komplex med både diplomatiska perioder och flera politiska konfrontationer under årens lopp. Pakistan-USA relationen är inte heller isolerad, utan påverkas ofta av samtida politiska händelser i relevanta stater såsom Kina och Afghanistan. Mot bakgrund till det, kan avgränsningen ge studien den specificeringen som behövs för en djup analys.

För att förstå sig på Khan regeringens beslut och tillvägagångssätt krävs en bakgrund på Pakistans historiska relation med de två staterna. Den historiska bakgrunden ska även tidsbegränsas för en tydligare förståelse. Pakistan-Indien relationen förklaras med ett blick på historien sedan självständigheten och separationen av staterna i 1947 till 2022 när Imran Khan avsattes. Denna avgränsningen ska ge upphov till en komplett förståelse för de oerhört komplicerade tvisterna mellan de två staterna. Samtidigt avgränsas Pakistan-USA historiska relationen i två delar. Ena ska avhandla 1950-talet till terrorattacken 11 september 2001. Andra delen förklarar händelserna efter 11:e september upptill 2022. Båda delarna ska sammanspela för att ge en fullständig bild av Pakistan-USA relationen.

Gällande urvalet av teoretisk utgångspunkt, avgränsas studien till Charles Hermanns artikel "Changing Course: When Governments Choose to Redirect Foreign Policy" (1990). Ett antal forskare har gjort liknande studier som kunde användas för att kartlägga förändringar i ett lands utrikespolitik. I studien används bara Hermanns teori då den anses vara en av de mest använda för studiet av utrikespolitisk reform (Haesebrouck and Joly 2021:484). Det ger även en smidigare analys som underlättar för läsaren. Hermann betonar i sitt verk olika sätt utrikespolitiska

förändringar kan se ut och vad som kan utmärka dem. Detta ger studien en bred utgångspunkt för sin analys.

1.4 Disposition

Efter det inledande första kapitlet följer ett bakgrundskapitel. Detta kapitel (kapitel 2) syftar på att ge en grundläggande genomgång av Pakistans historiska relation med Indien och USA. Kapitlet börjar med en genomgång av Pakistan-Indien relationen med ett fokus på Kashmirregionen och de långvariga tvisterna mellan grannländerna. Det följs av ett inblick på Kartarpurkorridoren och vikten den har för den diplomatiska förbindelsen mellan Indien och Pakistan.

Därefter följer en historisk inblick på Pakistan-USA relationen. Detta delkapitel delar upp Pakistan och USA:s politiska relation i pre- och post 11 september 2001 kategorier. Först ges en genomgång av ländernas relation från 1950-talet till sen 1990-tal. Sedan presenteras utvecklingen efter 2001. Kapitel 2 fortsätter med en redogörelse för 'tidigare forskning' i 2.3. Här presenteras forskningen som har gjorts om den historiska bakgrunden mellan länderna som uppsatsen bearbetar. Även forskningen om Imran Khan och Pakistans utrikespolitik lyfts.

Kapitel 3, teorikapitlet, börjar med ytterligare ett 'tidigare forskning' delkapitel. Här lyfts vetenskapliga inslag som har gjorts i det utrikespolitiska fältet. Detta följs av kapitel 3.2 som redogör för Charles F. Hermann och hans teoretiska ramverk. Kapitel 3 avslutas sedan med en förklaring av "dimensioner" inom idéanalytisk forskning.

Kapitel 4, metodkapitlet, presenterar idéanalysen som metod och varför den är givande för studien. Delkapitel 4.1 som följer, redogör för den beskrivande idéanalysen som valt tillvägagångssätt för forskningen, samt vad manifest och latent idéanalys innebär. Delkapitel 4.2 uppvisar all material som ska användas i studien. 4.3 avslutar fjärde kapitlet med en genomgång av tillvägagångssättet för analysen.

I kapitel 5 presenteras analysen i två delar. Delkapitel 5.1 presenterar analysen av Pakistan-Indien relationen. Här går författaren in på den övergripande relationen, Kashmir och

avslutar sedan med en analys av Kartarpurkorridoren och dess inverkan. Kapitel 5.2 presenterar analysen av Pakistan-USA relationen. Det avslutande kapitel 6 presenterar en diskussion av analysen. Analysresultaten diskuteras och avslutas sedan med ett kort överblick.

2. Bakgrund

2.1 Pakistan & Indien

För en helhetsbild av spänningarna mellan Pakistan och Indien och vikten av de utrikespolitiska besluten de tar i förhållande till varandra, krävs en förståelse för den historiska bakgrunden. De två länderna har ett komplicerat och till stor del fientligt förhållande sedan delningen av det brittiska Indien i augusti 1947 (Karak 2019).

2.1.1 Kashmir

Kashmir-regionen är av störst vikt och de två staterna har utkämpat tre krig och ett flertal mindre konflikter med kontrollen över Kashmir som huvudfråga. Båda länderna har anklagat varandra för kränkningar av de mänskliga rättigheterna av den kashmiri befolkningen (Karak 2019). I 1947 blev Indien och Pakistan självständiga från det brittiska styret. Kashmir, som är en huvudsakligen muslimsk region, styrdes av en hindu kung som anslöt sig till Indien. Pakistan förkastade anslutningen och hävdade att Kashmir borde ha blivit en del av Pakistan på grund av dess muslimska majoritet (Karak 2019).

Kashmir var användbar då på grund av sitt strategiska läge. Jammu och Kashmir är omgivna av olika stater på sina tre sidor. I öst ligger Tibet, i norr Kinesiskt Turkestan och Xinjiang, i väst ligger Afghanistan, i sydväst och söder Pakistan, och i syd och sydöst ligger delstaterna Punjab och Himachal Pradesh i Indien. I nordväst ligger Wakhankorridoren, en smal remsa i Afghanistan som sträcker sig till Kina och som skiljer Tadzjikistan från Gilgit-Baltistan. Det geografiska läget är av stor betydelse (Karak 2019).

Veckorna efter självständigheten från briter såg intensiva upplopp och massmord mellan hinduer och muslimer i Punjab och Bengalen. Delningen ledde till lidande för de fördrivna människorna samt kolossala förluster av människoliv och förstörelse av egendom på grund av

kommunala upplopp. Väpnade styrkor i både Pakistan och Indien gjorde stora insatser för att stoppa ytterligare utveckling i upploppen. Fantastiska insatser gjordes då styrkorna för första gången organiserade sig utan brittisk inblandning (Ganguly 1995).

Folkgrupperna skulle kunna välja vilken sida de ville tillhöra på ett smidigt sätt. Insatsstyrkan Punjab Boundary Force bildades för denna uppgift. Insatsstyrkan bestod av delar av båda ländernas arméer som var spridda på ett tunt område, detta var sista gången som den gamla indiska armén samverkade som en enhet. Efter sex veckor av kontinuerligt våld återvände gradvis en känsla av fred (Ganguly 1995).

Jammu och Kashmir slogs kort efter samman med Indien genom att underteckna ett "Standstill-avtal" som gällde i ett år. Detta beslut accepterades inte av Pakistan som i oktober 1947 invaderade staten med sina trupper. Hari Singh, maharadjan av Jammu och Kashmir, stod inför ett uppror från den muslimska befolkningen i Poonch och förlorade kontrollen över de västra distrikten i sitt rike. Den 22 oktober 1947 flyttade de pakistanska styrkorna fram för att inta huvudstaden Srinagar. Maharaja Hari Singh vädjade till Indien om hjälp, och hjälp erbjöds, men den var beroende av att han undertecknade ett "Instrument for Accession" till Indien (Ganguly 1995).

Kriget utkämpades inledningsvis av Jammu och Kashmirs statliga styrkor och brittiska befälhavare vägrade till en början att låta pakistanska trupper delta i konflikten. Senare under 1948 gav de dock efter och Pakistans arméer gick kort därefter in i kriget. Fronterna befästes gradvis längs det som senare kom att kallas för kontrollinjen. Ett formellt eldupphör förklarades den 1 januari 1949. Krigets oavslutade karaktär har haft en effekt på ländernas geopolitik sedan dess (Ganguly 1995).

I 1965 utspelades andra kriget mellan länderna. Även denna konflikten löste inte tvisten, men den engagerade USA och Sovjetunionen på ett sätt som skulle få viktiga konsekvenser för senare stormaktsengagemang i regionen (Dixit 2002). Kriget år 1965 ger viktig kontext på Pakistan-USA relationen. Konflikten var likt det första kriget i sin karaktär med samma syfte och

vilja från båda sidor av gränsen. Igen, vem ska Kashmir tillhöra? Den här gången påverkade dock det kalla krigets internationella politik konfliktens karaktär(Ibid.).

Konflikten internationaliserades snabbt och FN återupptog sin roll från det första kriget för att avsluta konflikten. Säkerhetsrådet antog den 20 september resolution 211 där man krävde ett slut på striderna och förhandlingar om en lösning. USA och Storbritannien stödde FN:s beslut genom att avbryta vapenleveranserna till de båda krigförande parterna. Detta förbud påverkade båda krigförande parter, men Pakistan kände effekterna mer påtagligt eftersom landet hade en mycket svagare militär i jämförelse med Indien. FN-resolutionen och stoppet av vapenförsäljningen fick omedelbar effekt. Indien accepterade vapenvilan den 21 september och Pakistan den 22 september efter 17 veckor av krig (Dixit 2002).

Slutet på kriget i 1965 betydde inte fred i regionen. Lite över 30 år senare, i 1999, upptrappade den tredje och senaste väpnade konflikten mellan staterna. Kargilkriget ägde rum mellan maj och juli 1999 i Kargildistriktet i Kashmir (Dixit 2002). Igen var orsaken bakom kriget likt de tidigare konflikterna med Kashmir som huvudfråga. Pakistan skyllde striderna på självständiga upprorsmän från Kashmir, men dokument och senare uttalanden från Pakistans ministrar visade att pakistanska paramilitära styrkor var inblandade. Den indiska armén, med stöd av flygvapnet, attackerade de pakistanska positionerna och tvingade slutligen, med internationellt diplomatiskt stöd, fram ett pakistanskt tillbakadragande över kontrollinjen (Line of Control, LoC) (Dixit 2002).

Kargilkriget var den första väpnade konflikten mellan de två länderna efter att de båda hade utvecklat kärnvapen (Indien och Pakistan utförde båda provsprängningar i maj 1998, även om det första indiska kärnvapentestet utfördes 1974). Konflikten ledde till ökade spänningar mellan de två länderna och ökade försvarsutgifter från Indiens sida (Dixit 2002). I Pakistan orsakade efterdyningarna instabilitet i regeringen och ekonomin, och den 12 oktober 1999 genomförde militären en statskupp som satte arméchefen Pervez Musharraf vid makten. Kriget hade alltså inte bara ekonomiska konsekvenser utan enorma politiska effekter som påverkar landet än idag (Rafiq 2022).

Idag kontrollerar Indien två tredjedelar av regionen, medan Pakistan kontrollerar en tredjedel (Rafiq 2022). FN har varit involverad i både väpnade och kalla konflikter samtidigt som folkomröstningar som låter Kashmir bestämma sin egna framtid har avvisats av Indien med hänvisning till Pakistans inblandning i regionen. Konflikten är idag fortfarande inte löst och spänningarna samt hoten mellan de två länderna finns kvar (Mohd 2021).

Den senaste stora upptrappningen av spänningar kan spåras till 2019 där Indiens statsminister Narendra Modi upphävde artikel 370 och artikel 35(A) i den indiska konstitutionen. Genom artikel 370 beviljades staten Jammu och Kashmir i Indien särskild status, vilket innebar att de fick rätten att ha en egen författning, en egen flagga och självständighet i beslutsfattandet i frågor som ägandeskap och medborgarskap. Artikel 35(A) gav delstaten Jammu och Kashmirs lagstiftande församling befogenhet att själva definiera sina medborgares permanenta/tillfälliga medborgarskap och bestämma vad dessa ska innebära (Mohd 2021).

Upphävandet av dessa har sedan 2019 lett till kontinuerliga stormer av protester i hela Kashmir och en våg av starkt stöd för Pakistan. Spänningarna har förstärkts av premiärminister Modis vägran att samarbeta med Pakistan och har sett flera civila offer (Mohd 2021).

2.1.2 Kartarpurkorridoren

Twisten om Kashmir har satt Pakistan och Indiens relation i ett läge utan möjlighet för positiv förändring. Dock visar utvecklingar som Kartarpurkorridoren en ny väg. Korridoren är en lång passage som förbinder den indiska staden Dera Baba Nanak i Gurdaspur-distriktet i Punjab med Gurdwara Darbar Sahib i Kartarpur i Pakistan. Den gör det möjligt för indiska sikh-pilgrimer att besöka den heliga platsen Gurdwara Darbar Sahib, där sikhismens grundare, Guru Nanak Dev, tillbringade sina sista år och ligger begravd (Sandhu 2019).

Öppningen av Kartarpurkorridoren i 2019 gav en möjlighet till kontakt mellan folket på varsin sida av gränsen. Vikten av denna korridoren kräver en bild av den historiska bakgrunden. Eftersom staterna i många år var ett och samma land, kan det finnas heliga platser i ena landområdet som vill besökas av religiösa minoriteter från andra landet (Sandhu 2019).

Idén om att öppna Kartarpurkorridoren föreslogs av Indiens tidigare premiärminister Atal Bihari Vajpayee under hans besök i Lahore 1999. Förslaget förverkligades dock inte på grund av de försämrade relationerna mellan Indien och Pakistan efter Kargilkriget i 1999. År 2018 återupplivades idén när den nuvarande indiska regeringen under premiärminister Narendra Modi accepterade förslaget. Kartarpurkorridoren invigdes i november 2019, strax före Guru Nanak Devs 550:e födelsedag, och gjorde det möjligt för indiska pilgrimer att resa utan visum för att besöka den heliga platsen i Pakistan (Sandhu 2019).

2.2 Pakistan & USA

Följande kapitel urskiljs i två perioder för att underlätta för läsaren. Först riktas ett blick mot Pakistan och USA:s historiska relation från 1950-talet fram till 11 september 2001. Detta ska ge en grundläggande bild på vilken förbindelse Pakistan har haft med stormakten sedan sin självständighet. Därefter presenteras ländernas relation efter 2001 och fram till Khan perioden, alltså 2019-2022. Detta eftersom stora förändringar skedde efter 11 september som ska ge underlag för Khans agerande som statsminister när det behandlas i arbetets analys. De två kategorierna ger även en aktuell och fullständig historisk blick, i syfte att gynna läsaren.

2.2.1 Pre 11 september 2001

Relationerna mellan Pakistan och USA har en lång, komplicerad historia. Under 1965 kriget mellan Pakistan och Indien, hade USA en stor närvaro i regionen - skyldig på kalla kriget och kampen mot Sovjet och kommunismen. Relationen mellan staterna hade varit positiva åren upptill och under kriget. Den amerikanska regeringen såg Pakistan som ett exempel på en utvecklad muslimsk stat och uppskattade Pakistans hjälp med att hålla linjen mot den kommunistiska expansionen genom att ansluta sig till Southeast Asia Treaty Organization (SEATO) 1954 och Bagdadpakten (som senare bytte namn till Central Treaty Organization, eller CENTO) 1955. Pakistans intresse för dessa pakter berodde på dess önskan att utveckla sin militära och defensiva kapacitet, som var betydligt svagare än Indiens. Både USA och Storbritannien levererade vapen till Pakistan under dessa år (Farooq 2016).

Pakistans tidigare ambassadör i USA, Husain Haqqani, hävdade att USA var Pakistans favorit stormakt och avgörande som källa till vapen och ekonomiskt stöd. Alliansen med USA var under åren upptill 1990-talet en viktig del av att konsolidera Pakistan som islamisk stat och opposition mot hinduiska Indien. Haqqani uttryckte att USA, efter att ha fått Pakistans deltagande i SEATO och CENTO, uppfyllde Pakistans krav om militär utrustning och ekonomiskt bistånd. I sin strävan efter amerikanskt stöd gick före-detta pakistanska presidenten Ayub Khan så långt som att säga till en amerikansk tjänsteman: "Vår armé kan bli er armé om ni vill"(Farooq 2016).

1990-talet är en kritisk länk mellan USA:s strategiska avveckling från Afghanistan efter det sovjetiska tillbakadragandet 1989 och dess återupptagande med Pakistan i 2001 efter 11 september. Under dessa år hade USA Bill Clinton som president och beslutsfattare. Clintons inställning till Pakistan drevs av en önskan att förhindra spridningen av kärnvapen, att begränsa terrorismen och, åtminstone retoriskt, att främja demokrati. I slutet av Clintons mandatperiod stod det helt klart att utrikespolitiken gentemot Pakistan inte hade lyckats uppnå någon av de mål som han ville uppnå. Pakistan blev en öppen kärnvapenstat 1998, fortsatte att stödja kärnvapen och talibanregimen i Kabul och militanter i det indiskt ockuperade Kashmir. Samtidigt återgick landet till militärstyre 1999 (Yousafzai 2022). Dock var relationen mellan de två staterna i en ständig positiv utveckling med en beroendeställning på båda sidor. För Pakistan var det ekonomiska biståndet av stor betydelse och för USA var det viktigt att ha ett land i regionen "på deras sida"(Ibid.).

2.2.2 Post 11 september 2001

Efter terrorattackerna 11 september 2001, sker en historisk omvälvning mellan många stater i det globala syd och deras relation med USA. USA anklagade talibanregeringen i Afghanistan för att ge fristad åt de militanta al-Qaida-militanterna som utförde attackerna. USA krävde att talibanerna skulle överlämna al-Qaidas ledare, men när de vägrade inledde USA en militär invasion av Afghanistan. "Kriget mot terrorismen" satte Pakistan i en sårbar position (Yousafzai 2022).

Som en del av USA:s krigsinsats framstod Pakistan som en viktig allierad på grund av dess strategiska läge och inflytande över Afghanistans pashtunska befolkning. USA gav Pakistan

militärt och ekonomiskt stöd för att hjälpa till att bekämpa de militanta talibanerna och al-Qaida som opererade i regionen. Pakistan tillät USA att använda sitt territorium för att inleda attacker i Afghanistan (Yousafzai 2022).

Förhållandet mellan USA och Pakistan har dock varit komplicerat. En av de viktigaste frågorna är drönerattacker, som USA har använt för att rikta in sig på militanter i Pakistans stamområden. Dessa attacker har dödat både militanter och civila, vilket har lett till utbredda antiamerikanska sentiment i Pakistan (Farooq 2016).

USA:s militära operationer i Pakistan har även spänt på relationen mellan de två länderna. År 2011 genomförde amerikanska styrkor en räd mot en anläggning i Abbottabad i Pakistan, vilket ledde till att Osama bin Ladin, ledare för al-Qaida, dog. Razzian genomfördes utan Pakistans vetskap eller tillstånd, vilket ledde till allmän upprördhet i landet (Yousafzai 2022). USA har också anklagat Pakistan för att inte göra tillräckligt för att undanröja säkra tillflyktsorter för terrorister inom landets gränser. USA har identifierat flera militanta grupper som är verksamma i Pakistan, såsom Haqqani-nätverket och Lashkar-e-Taiba, som enligt USA har kopplingar till talibanerna och al-Qaida (ibid.). USA:s behov av Pakistans geografiska läge och Pakistans behov av ekonomisk tillstånd har satt båda staterna i en beroende situation med många politiska och ekonomiska komplikationer.

2.3 Tidigare forskning

Forskning kring det geopolitiska området Pakistan befinner sig i har gjorts i årtal och denna uppsats avser att framhäva den som styrka i sin analys. I det europeiska, specifikt svenska, akademiska fältet märks bristen på forskning om sydasiatiska länder och ledare. Däri ska det i denna uppsats fokuseras på forskare som genom åren faktiskt har studerat Pakistan, Pakistansk utrikespolitik och Pakistans relation med nyckelländerna. I följande avsnitt placeras stort fokus på att lyfta sydasiatiska forskare och deras vetenskapliga nedslag. Detta ska visa på vilket forskningsarbete som redan har gjorts på området och även så hur långt den tidigare forskningen har kommit.

2.3.1 Den historiska bakgrunden

J.N. Dixit, Muhammad Sajjad Malik och Sanam Noor - forskare som har gjort central forskning kring historien mellan Pakistan och Indien. Denna forskning har gett en oerhört viktig kontext till politiken mellan grannländerna som sedan 1947 har varit i både kall och varm konflikt.

J.N. Dixit var en indisk diplomat som tjänstgjorde som utrikesminister, den högsta byråkraten i det indiska utrikesministeriet (Britannica 2023). I 2002 skrev han boken "India-Pakistan: In War & Peace", där han ger en djupgående ingång på den konfliktrika relationen mellan länderna. Med oerhört viktig kunskap Dixit besitter delvis grundat regeringsposten han länge hade, får läsaren fullkommen, dock komplex bakgrundsinformation. Mer historisk bakgrund presenteras även av forskaren Muhammad Sajjad Malik som i 2019 utgav sitt verk "Pakistan-India Relations: An Analytical Perspective of Peace Efforts". Här gav Malik en inblick på de insatser som länderna historiskt sett har gjort för att nå den någorlunda fredsnivån som vi har i dag. Detta perspektiv ger grundläggande kunskap och mer kontext till historisk förståelse.

Sanam Noor skrev i 2007, "Pakistan-India Relations and Terrorism". Här utforskar hon de policyer som länderna har haft gentemot varandra, med ett stort fokus på terror som central problematik. Noors forskning har gett ett juridiskt perspektiv i frågan som har förstärkt och gynnat det akademiska fältet.

South Asian Studies Volume 29 lyfte en artikel av Dr. Umbreen Javaid och Imrana Mushtaq. "Historical Perspective of Pakistan US Relations; Lessons for Pakistan"(2014) som gav en bred och akademisk beskrivning av Pakistan och USAs historiska relation. Det gjorde de med en utgångspunkt i hur historien bör användas som hjälpmedel för Pakistan i deras agerande i framtiden. Javaid och Mushtaq förmår att ge en komplett bild av ländernas långa komplicerade relation som kan användas som pelare i all ny forskning.

2.3.2 Imran Khan & Pakistans utrikespolitik

Sedan Khan regeringens avsättning i 2022 har ett fåtal forskningsprojekt gjorts kring både Khan som aktör och landets utrikespolitik under perioden. Denna forskning ger en grund som ny vetenskap kan bygga på.

I 2022 publiceras boken som gör stor anmärkning för forskningen om det geopolitiska området. "Pakistan's Foreign Policy: Contemporary Developments and Dynamics" av Ghulam Ali. I boken analyseras Pakistans utrikespolitik och internationella relationer med fokus på den aktuella utvecklingen, inklusive effekterna av den nya regeringen med statsminister Imran Khan och den inflytelserika militären. Boken täcker en stor del och syftar på att ge grundläggande analys på skillnader som kan ses i den pakistanska utrikespolitiken. Ali (2022) analyserar även utveckling av verksamheten mellan Pakistan och Shanghai Cooperation Organization (SCO) och EU och ger därmed nya perspektiv till aktuella konversationer och forskningsprojekt. Ett stort fokus sätts även på att ge bakgrund på Imran Khan, hans barndom och karriär i syfte att förstå honom som ledare. Denna karaktäranalysen ger en grund för framtida forskning.

I 2021 publicerar Dr. Karim Haider Syed sitt forskningsprojekt "Recent Trends in Pakistan's Foreign Policy Towards the Middle East". Forskningen skriver om Pakistans aktiva roll i Mellanöstern samt svårigheter som har uppkommit det senaste decenniet. Syed(2021) fokuserar inte specifikt på någon ledare eller regering, men väljer istället att analysera pakistanska utrikespolitiken gentemot aktörer som Saudiarabien och Iran. Forskningen visar på den ganska centrala men ofta förbisedda rollen Pakistan har för politiken i sitt geografiska läge. Relationen med Mellanöstern ger upphov till intressant analys som visar på förändringarna för Pakistan, i en ny kontext.

3. Teori

3.1 Utrikespolitisk forskning

Charles F. Hermanns teoretiska ramverk anses vara en av de mest inflytelserika vad gäller studier av utrikespolitisk förändring (Haesebrouck m.fl. 2021). Dock har forskning om internationell samt nationell utrikespolitik länge varit en viktig pelare inom statsvetenskaplig forskning. Utrikespolitisk forskning gjorde stor anmärkning under kalla kriget när den internationella säkerheten var i ett osäkert läge. Kalevi Holsti skrev i sitt verk "Why Nations Align"(1982) om hur utrikespolitiska regler kan förändras men inte har prioriterats just på grund av kalla kriget.

Holsti var övertygad om vikten av interdependens och hur det kan ha den bästa effekten i internationell politik och säkerhet.

Utrikespolitiska forskaren Kjell Goldmann skrev i 1988, "Change and stability in foreign policy: the problems and possibilities of détente". Här adresseras de utrikespolitiska problemen som internationella samhället stod inför. Goldmann ställer frågorna, vad bestämmer förekomsten, omfattningen och tidpunkten för stora förändringar i utrikespolitiken? Han fokuserar på vad han kallar utrikespolitikens "stabilisatorer". Med det menas de faktorer som blockerar, minskar omfattningen av eller försenar anpassningen till nya förhållanden. I hans forskning diskuteras flera hypotetiska stabilisatorer i utrikespolitiken. Goldmann grupperar de i administrativa, politiska, kognitiva och internationella kategorier.

Ytterligare forskning görs i 1994 av Jerel Rosati som skriver "Continuity and Change in the Foreign Policy Beliefs of Political Leaders: Addressing the Controversy over the Carter Administration". Här föreslår Rosati nivåerna "intensifiering", "förfining", "reform" och "omstrukturering" för kategorisering av utrikespolitiska förändringar (Rosati 1994). Detta motsvarar mindre, måttliga och större förändringar av utrikespolitikens mål och strategi (ibid.). Rosatis modell bygger på en dialektisk förståelse av politik. Hans grundläggande argument är att längre perioder av stabilitet ibland avbryts av kortare övergångsperioder. Detta härrör från observationen att när en policy väl har införts tenderar den att vara relativt stabil, medan de miljöförhållanden som policyn är avsedd att åtgärda är mer dynamiska och genomgår en ständig omvandlingsprocess. I takt med att det internationella systemet och staterna gradvis förändras är den politik som införs dömd att bli mer dysfunktionell (Rosati 1994).

Dessa modeller och teoretiska ramverk lyfts fram som viktiga bidrag till det utrikespolitiska forskningsfältet. Alla utarbetades under en mycket formativ tid inom internationella relationer och har gett väsentliga inslag som kan användas i ny forskning.

3.2 Hermanns ramverk

Uppsatsen utgår ifrån Hermanns teori av klassificering av olika grader av utrikespolitiska reformförändringar från 1990. Hermann ställer frågan, under vilka omständigheter inträffar dessa

typer av förändringar i ett lands politik? Är det momentet en befintlig regering inser att dess nuvarande kurs är allvarligt otillräcklig, felaktig eller inte längre tillämplig? Det betonas att dramatiska kursändringar oftast inträffar när nya regeringar med andra uppfattningar om miljön och nya agendor kommer till makten. Hermann skriver att det kan finnas anledning att dra slutsatsen att regimskifte i praktiken är det enda sättet att åstadkomma djupgående förändringar i en stats utrikespolitik (Hermann 1990, s. 2-3).

För att fastställa vad som utgör en grundläggande förändring av ett lands utrikespolitik, börjar Hermann först med att konstatera begreppet utrikespolitik och vad det innefattar. Han skriver att det är ett mål- eller problemorienterat program av auktoritativa beslutsfattare (eller deras företrädare) som riktas mot enheter utanför beslutsfattarnas politiska jurisdiktion. Utrikespolitik är alltså en plan som är utformat för att ta itu med ett problem eller sträva efter att mål som innebär åtgärder mot utländska enheter. Utrikespolitiska programmet anger förmodligen villkoren och instrumenten för statsskick (Hermann 1990, s. 6).

Med denna definition bakom sig, faställer Hermann fyra nivåer av förändring som utrikespolitiken kan betraktas som föremål för:

1. Adjustment changes, *anpassningsförändringar*: Förändringar som sker i ansträngningsnivåer (större eller mindre) och/eller i omfattningen av mottagarna (t.ex. en förfining av målgrupperna). Vad görs, hur det görs, och de syften för vilka det görs förblir oförändrade.
2. Programme changes, *programförändringar*. Förändringar görs i de metoder eller medel som målen eller problemen behandlas genom. I motsats till anpassningsförändringar, som tenderar att vara kvantitativa, är programförändringar kvalitativa och inbegriper nya instrument för statsskick. Exempelvis att sträva efter ett mål genom diplomatiska förhandlingar i stället för att militär styrka. Vad som görs och hur det görs förändras, men de syften för vilka det görs förblir oförändrade.
3. Problem/goal changes, *förändringar av problem/mål*. Det ursprungliga problemet eller målet som politiken avser, ersätts eller tas helt enkelt bort. I denna förändring av utrikespolitiken förändras intentionerna bakom besluten.

4. International orientation changes, *förändringar av den internationella inriktningen*. Den mest extrema formen av utrikespolitisk förändring innebär att aktörens hela orientering mot världspolitiken omvandlas. I motsats till mindre former av förändringar som rör aktörens inställning till en enda fråga eller en specifik uppsättning andra aktörer, innebär en sådan förändring en grundläggande förändring av den internationella aktörens roll och verksamhet. Det är inte bara en policy som förändras, utan många - mer eller mindre samtidigt (Hermann 1990, s. 5–6)

Hermann skriver att förändringar av utrikespolitiska förändringar kan vara både skiftet från mindre anpassningsändringar, genom program- och måländringar, till grundläggande förändringar av ett lands internationella inriktning. Dessa grader av förändring undersöks med avseende på fyra förändringsagenter: 1. ledarstyrda , 2. byråkratiskt stöd, 3. inhemsk omstrukturering, 4. extern chock (Hermann 1990, s.1).

Ledarstyrd förändring förklaras som resultatet av beslutsamma insatser från en auktoritativ beslutsfattare, ofta regeringschefen, som påtvingar en egen vision av den grundläggande omorientering som krävs i utrikespolitiken. Med byråkratiskt stöd menas när en grupp inom regeringen blir förespråkare för en omorientering. Inhemsk omstrukturering är när den politiskt relevanta delen av samhället vars stöd regimen behöver för att regera och möjligheten att denna del av samhället kan bli en aktör för förändring. Externa chocker är när förändringar i utrikespolitiken beror på dramatiska internationella händelser (Hermann 1990, s.7).

3.3 Dimensioner

Traditionellt sett förekommer två strategier i strävan efter att operationalisera analysverktyg i en idéanalys: att formulera dimensioner eller att konstruera idealtyper (Bergström och Boréus, 2005 s. 158–165). Idealtyper syftar på de rena tankarna och egenskaperna hos den ideologi eller företeelse man vill jämföra. Som sådan blir det en extrem bild av ett fenomen som inte nödvändigtvis behöver finnas i verkligheten. Tanken är att dessa extrema bilder ska tydliggöra de väsentliga skillnaderna mellan olika policyförändringar, och tjänar därigenom som ett verktyg för att motivera en viss eller i vilken grad en egenskap i dokumentationen har förändrats (Beckman 2005, s. 28-29).

En viktig aspekt i arbetets syfte har att göra med vilket sätt Imran Khans grundläggande uppfattningar förändrar utrikespolitiska policyer. Här är tidsdimensionen viktig; sker det någon värde- och/eller idéförskjutning i landets politik på grund av honom? Här ska olika dimensioner och grader av förändring som landets politik har upplevt studeras. Dimensioner blir däri ett mer användbart metodverktyg för uppsatsen, då det lätt kan samspela med det teoretiska utgångspunktet som forskningen vill ta utgång i.

Det rimliga verktyget blir att identifiera olika dimensioner av Pakistans utrikespolitiska förändringar för att på så sätt ge upphov till en klar analys. Det finns olika sätt som dimensioner kan urskiljas. Det grundläggande sättet är genom att uppfatta vilka betydelser är relevanta i förståelsen av ett uttryck eller koncept. Förändringar i Pakistans utrikespolitik kan urskiljas i separata dimensioner. Dessa ska samspela och kan delas upp i ledarstyrda förändringar, byråkratiska förändringar och programförändringar.

4. Metod och material

4.1 Idéanalys

Valt metodverktyg för forskningen är en idéanalys som mest givande för uppsatsen. En idéanalys förutsätter ett samlingsnamn för olika kombinationer av syften, frågeställningar och analystekniker som kan användas för att studera politiska budskap (Beckmann 2005, s 11). Metoden kan användas för att kritisk tolka och analysera olika former av texter men kommer i följande uppsats främst att användas som verktyg att analysera ideerna i politisk kontext (Beckmann 2005, s 11-12).

Idéanalytiker kan studera politisk information i en rad texter som debattuppsatser, politiska tal eller program. Påståenden och argument som framförs i detta sammanhang uttrycker politiska budskap om hur man ska utvärdera, förändra och förstå politiska verkligheter. De utgör motivet för politiska åtgärder, legitimerar konsekvenserna av politiken och uttrycker de normer som vi bedömer politik efter. Idéanalytiker kan använda väldefinierade materialkategorier eller söka i ett

brett utbud av materialtyper (Boréus & Bergström 2005, s. 166). Uppsatsen avser att studera Imran Khans tal och andra former av uttalanden för att förstå förändringar i landets utrikespolitik under hans ledning. Idéanalysen som det metodologiska tillvägagångssättet gör denna form av analys möjlig.

4.1.1 Beskrivande idéanalysen

Idéanalysen består av en del olika inriktningar. En tydlig åtskillnad görs mellan beskrivande eller utvärderande argument och föreställningar som återfinns i texter som behandlas. Den beskrivande idéanalysen är inriktad på att systematisera och klargöra innebörden av de argument och idéer som förekommer i ett textmaterial och har valts som huvudsaklig metod i arbetet (Beckmann 2005, s.5).

En avsikt för användningen kan vara att fördjupa förståelsen av de påståenden som framförs. Vilka argument och tankefigurer används och vilken idétradition tillhör de? Är Imran Khans omorientering i Pakistans inhemska politik att betrakta som ett uttryck för en mer vänsterpolitik? Vilka föreställningar om minoritetsgrupper i Pakistan finns i hans partiprogram? En annan avsikt med en beskrivande idéanalys kan vara att spåra förändringar och skillnader mellan olika texter över tid (Beckmann 2005, s.10). På vilket sätt – om alls – har den politiska debatten om Kashmir förändrats under de senaste decennierna i Pakistan? Den sistnämnda är utgångspunkten för arbetet som just ska behandla förändringar i utrikespolitiken.

Det är värt att betona att idéanalysen ställer frågor som är förhållandevis enkla men som samtidigt kan ha långt ifrån självklara svar. Att beskriva textmaterial kan förstås som att helt enkelt upprepa och återge vad som hävdas. Dock ska en beskrivande idéanalys uppfylla en större motivation. En beskrivande studie ska ha förmågan att tillföra ny kunskap och kunna resultera i intressanta analyser av texter och dokument som inte alltid är uppenbara (Beckmann 2005, s. 16).

Den beskrivande idéanalysen avser att vara aktörscentrerad, alltså med fokus på aktören som framför de politiska budskapen. Aktörer i centrum förutsätter en analys som kan ta hänsyn till många kontext. Angreppssättet bemöter materialet genom att både lyfta de politiska budskapen

som framförs och aktören som framför dem. I arbetet ska det göras med en blick på politiska förändringar i Pakistan, samt Imran Khan - aktören. Ett sådant tillvägagångssätt ger en bred och mer levande bild av frågan i fokus (Beckmann 2005, s.17-18).

4.1.2 Manifest & latent idéanalys

Idéanalys gör även åtskillnad mellan manifesta och latent politiska budskap. Innebörder som finns klart uttalad i en text benämns som de manifesta, medan det med underliggande betydelser är latent. Frågan om manifest och latent är alltid närvarande när vi läser och analyserar texter och andra former av politiska uttalanden. Det är inte ovanligt att resonemangen som framförs är otydliga eller obegripliga. Däri blir materialets "faktiska" eller "potentiella" betydelse en tolkningsfråga som bedöms av idéanalytikern som genom diskussion kan avgöra vilken tolkning har bäst stöd utifrån kontext och andra bakomliggande faktorer. Meningen med att hitta det latent är försöket att fastställa det outtalade i ett uttalande (Beckmann 2005, s. 55).

I samhällsvetenskapliga politiska sammanhang finns det både latent och manifesta drag (se kapitel 3). En manifest idéanalys innebär sammanfattning av de budskap och effekter som uttryckligen finns beskrivet i politiska texter samt det en aktör direkt och precist säger i ett tal. Allt som går att utläsa i klara ordalag. En latent idéanalys söker istället budskapen och effekterna som varken är planerade eller tydliga. Budskap som endast kan klargöras genom en analys av bakomliggande intressen och kringliggande kontexter (Beckman 2005, s. 56). Den gör nytta för att visa att det kan finnas ett annat innehåll i det en politisk aktör framhäver, som inte klart framkommer i klara uttalanden.

4.2 Material

Materialet i undersökningen består dels av tidigare forskning om den historiska bakgrunden av länderna som bearbetas samt forskning om Imran Khan och den pakistanska utrikespolitiken. Den tidigare forskningen utgörs av olika forskares egna verk. Vissa rapporter och böcker som presenteras som tidigare forskning används även i arbetet för den historiska bakgrunden. Materialet i historie-kapitel utgår ifrån böcker och rapporter av sydasiatiska forskare. Dessa har gjort viktiga forskning nedslag som ger arbetet den historiska kontexten den behöver.

Analysmaterialet utgår främst ifrån de tal som hölls av Imran Khan under hans tid som statsminister. Här ingår Imran Khans segertal från 2018, talet framför FN:s generalförsamling i 2019, talet vid invigningen av Kartarpurkorridoren 2019 och återkomsttalet som hölls i Islamabad flygplats 2019. En del tal hölls på nationella språket urdu, som författaren översätter själv i arbetet. Översättningen görs i syfte att förstå vad som sägs i rätt språklig kontext. Författaren vill inte störa målet med talen och vill ge en tydlig tolkning.

I arbetet används även intervjuer, tal som hölls av den indiska statsministern Narendra Modi och nyhetsartiklar för att reda ut händelseförloppet. Alla delar används med reservation för att olika aktörer har olika versioner av händelserna. Vid läsning av dessa läggs betoning på källkritik.

Gällande metoden för arbetet används främst Boréus och Bergström (2005) samt Beckmann (2005). Metodböckerna ger tillsammans den övergripande informationen som författaren behöver om hur en idéanalys ska struktureras. Som teoretisk ramverk används Charles F. Hermanns artikel om grader av utrikespolitisk reform från 1990.

4.3 Tillvägagångssätt för analys

Tillvägagångssättet för analysen utgår ifrån 3 olika relationer, här i Pakistan-Indien och Pakistan-USA relationen. Pakistans utrikespolitiska relation med länderna studeras med Imran Khan som huvudaktör i perioden 2018-2022.

Analysen delas upp i två avsnitt som behandlar Imran Khans agerande gentemot varje land. Här ska Hermanns fyra nivåer av förändring appliceras på Khan regeringens utrikespolitiska förändringar. Detta för att kategorisera förändringarna och få en förståelse på vad som har hänt. Hermann klassificerar aktörerna som kan leda till förändring i en stat. Dessa ska tillämpas i analysen av Pakistan gentemot Indien och USA. Kategorierna, ledarstyrd, byråkratiskt stöd, inhemsk omstrukturering och externa chocker används alltid med en idéanalytisk vinkel där författaren främst vill förstå sig på Khans idéförskjutningar.

Länderna granskas och kategoriseras separat i analysen för att enklare sortera förändringar samt för att ge en bild av Imran Khan som aktör och hans agerande gentemot varje land.

5. Analys

Förändringar i Pakistans utrikespolitiska prioriteringar kan främst kategoriseras som Hermanns "ledarstyrda". Vi ser i Pakistans klart fall en regeringschef, Imran Khan med en beslutsam auktoritet som har ändrat riktning för landet. Hermann skriver att regeringschefen måste ha övertygelse, makt och energi för att tvinga sin regering att ändra kurs (Hermann 1990, s. 3) - något Imran Khan lyckades göra. Såklart kan Hermanns olika kategorier sammanspela, dock har vi i Pakistans fall sett en stor omvandling av utrikespolitiken just när landet fick en ny ledare i fronten.

Följande kapitel avser att ta Imran Khan som aktör, hur han har förändrat och utvecklat Pakistans utrikespolitiska prioriteringar och sätta det upp mot Indien och USA. Hur har utrikespolitiken förändrats gentemot länder som har komplex, djup historia med Pakistan?

5.1 Indien

Efter att ha vunnit parlamentsvalet 2019 tog Imran Khan upp de utrikespolitiska frågorna i sitt segertal till landet. I talet går Khan igenom de många aktörer som medför oro för Pakistan och avslutar sitt tal med att rikta sig till Indien. Här presenterar han sina idéer för relationen med landet och ger en inblick i vad han kommer att prioritera i sin politik (New York Times 2018).

Khan kallar Indien för Hindustan genom hela talet vilket är det persiska språknamnet för Indien och i stort sett den indiska subkontinenten, som senare blev det allmänt använda namnet på regionen på språket hindi. Hindustan fortsätter att användas än i dag som ett historiskt namn för Indien. Genom att Khan använder det hindi historiska namnet för landet visar han redan på programförändringar i hur han vill hantera grannlandet. Hans administration vill inte skapa spänningar och ilska och visar en programförändring genom att byta ut det ord som används för att ens tilltala Indien.

I talet uttrycker han sorg över att indisk media framställer honom som en "Bollywoodfilmsskurk" och säger:

"I'm the one Pakistani that is the most familiar with Hindustan". (...) I'm the one Pakistani that more than anything wants our ties to improve. (...)"¹

(New York Times 2018).

Genomgående i talet framhåller Khan sin önskan om att förbättra handeln och de kommersiella förbindelserna för att gynna båda länderna och minska fattigdomen. Denna utgångspunkten visar på problem/målförändringar som Khan vill uppnå. Han tar upp fattigdom som problem och ett mål att hjälpa befolkningen genom samarbete (New York Times 2018). Intentionen bakom minskningen av militärt våld från Pakistans sida verkar förändrad, tidigare har målen varit att verka "starkare" än grannlandet och visa upp sig som "det mäktigaste landet". Khans nya inblick kan då kopplas till det Hermanns ramverk kallar *problem and goal changes*.

Khan avslutar sitt tal med att adressera Kashmir som en kärnfråga. Segertalet ger en introduktion på hur Imran Khans omvälvning av Pakistans utrikespolitik i förhållande till Indien utgår främst från Kashmir problematiken (New York Times 2018).

Khan säger:

"What the people of Kashmir have experienced for the past 30 years is unacceptable. (...) Sending an army into cities will only lead to human rights violations and the Kashmiri people have suffered the worst of it. (...) What the Pakistani and Hindustani governments should strive to do is sit at a table and come to a solution. (..) This problem is one that will not just go away. (...) We cannot play the blame game anymore (...) then we're back at square one. The Pakistani administration is ready whenever the Hindustani leaders are.(...) I believe the most important thing for the whole subcontinent is that our countries form a friendship. and solve this through a dialogue"² (New York Times 2018).

Ovanstående citat från segertalet ger den mest övergripande bild på Imran Khan utgångspunkt vad gäller tillvägagångssättet han vill använda som statsminister. Khan ger en överblick på allt

¹ Författarens egen översättning

² Författarens egen översättning

han avser att uppnå under sin tid och klara kopplingar kan göras till Hermanns programförändringar samt problem/mål förändringar.

Khan uttrycker att båda stater bör sitta vid ett bord och lösa problematiken genom en klar dialog. Redan här ser man programförändring jämfört med den historiska inställningen Pakistan har haft (se kapitel 2). Att gå den diplomatiska vägen visar på en helt ny prioritering för Pakistan med Imran Khan i ledningen. Ävenså visar talet på en målförändring när Khan yttrar en vilja av att utveckla vänskap med Indien. Att uppnå någon form av fredliga förbindelse har existerat mellan länderna, dock har en vänskapsrelation inte alltid varit målet.

Segertalet var början på Imran Khans ledning. Därefter, under sin tid på makten, hade Khan administrationen alltid en vilja av diplomatiska förhandlingar med Indien vad gäller Kashmirfrågan. Pakistan-Indiens historiska relation visar på decennier av väpnade konflikter och militära upptrappningar där majoriteten av tidigare pakistanska ledare har haft samma militära approach och strategier gällande Kashmir (se kapitel 2).

Däremot har Khan varit tydlig med sin användning av militären, eller bristen på den. Khans attityd och framhållning visade på avseendet att lösa Kashmirfrågan genom dialog och diplomati samt att krig är inte en lösning. Khans tillvägagångssätt kan om och om igen, kopplas till Hermanns programändring-kategorisering. Programändringar är, enligt Hermann, när tillvägagångssättet för hur ett land gör saker förändras och inte syften för varför det görs. Pakistans typiska militära approach omvandlas här till en diplomatisk ingång.

I ett tal i 2019 i Lahore försäkrade Imran Khan att Pakistan aldrig kommer att starta ett nytt krig mot Indien. Han betonade att både Pakistan och Indien är kärnvapenmakter och om spänningen eskalerar kommer världen att stå inför fara. Följande citat visar på Khans tillvägagångssätt och vad han vill uppnå i landets utrikespolitik.

“I want to tell India that war is not a solution to any problem. The winner in war is also a loser.

War gives birth to a host of other issues”

(Al Jazeera1 2019).

Som krigsmotståndare visade den nya regeringen på en ny prioritering i hur problemen mot grannlandet ska hanteras. Citatet visar på ett manifest politiskt uttalande från Imran Khan. Det han säger, är ordalag precis vad han vill uttrycka.

Upphävandet av artikel 370 och 35(A) i den indiska konstitutionen av indiska statsministern Modi gav i 2019 ny fokus på Kashmir. Artiklarna som beviljade staten Jammu och Kashmir i Indien en egen författning, en egen flagga och självständighet i beslutsfattandet i frågor som ägandeskap och medborgarskap togs bort (se kapitel 2). I ett tal för FN:s generalförsamling i 2019 adresseras frågan av Khan. Khan uttrycker att Modis agerande dödar civila kashmiris och att den indiska militärens närvaro i regionen är ett hot för folket.

Khan uttrycker följande:

“The United Nations has a responsibility (...) what is the world community going to do? Will it appease a market of 1.2 billion or will it stand up for justice and humanity?”.

(UN.org, september 2019).

Citatet visar på manifesta och latent budskap och ger en viktig bild av hur Imran Khan talar om Pakistans utrikespolitiska prioriteringar för det internationella samfundet. I sin tal visar Khan inte bara på programförändringar i den pakistanska utrikespolitiken, men även målförändringar. Längre var målet för Pakistan att ta till sig en del av den geografiska delen av Kashmir som staten menar är deras. Istället visar Khan här på ett nytt mål som Pakistan vill jobba mot - mindre militärt närvaro i Kashmir och mer säkerhet för befolkningen (UN.org, september 2019).

Med uttalandet visar Imran Khan också på en ny väg för Pakistan när han uttrycker att han vill förlita sig på det internationella samfundet att hjälpa, istället för att trappa upp sin militär - något som Pakistan historiskt ofta har gjort (se kapitel 2). Igen, ser man här programförändringar i statens utrikespolitiska prioriteringar.

Jämförbara förändringar i Pakistans utrikespolitik har aldrig sett i den samtida politiska historien. Tidigare regeringar har lagt vikt vid diplomatiska förhandlingar men har inte på samma nivå ansträngt sig för att avfärda användningen av militär makt. Imran Khan lyfte fram

Kashmirfrågan genom att hålla tal i internationella organisationer. Mycket gjordes för att sätta tryck på den indiska regeringen så att det utrikespolitiska målet kunde nås - utan att använda militära styrkor (Jaffery 2022, s. 17). Programförändringar syntes, där själva syftet som Pakistans tidigare regeringar har haft inte alltid verkade förändras- utan vägen dit reformeras. Dock kan Khans uttalanden i många fall även visa på ett uttryck för målförändringar. Vänskap och handel med Indien är exempel på syften och mål som Khan gjorde uttryck för och inte hade gjorts i samma utsträckning förut.

5.1.1 Kartarpurkorridoren

Även med Kashmir som kärnfråga, stannar Pakistans utrikespolitiska relation med Indien inte där. De två staterna var länge samma land och har en så sammanflätad historia att de politiska frågorna helt enkelt inte stannar vid någon enskild fråga. Länderna har sammanspelat för att lösa Kartarpurkorridoren. Kartarpurkorridoren föreslogs av Indiens tidigare premiärminister Atal Bihari Vajpayee i 1999 men förslaget förverkligades inte tills Imran Khans regering gick med på att bygga korridoren (se kapitel 2). I fallet Kartarpur ser vi alltså problem/målförändringar, alltså när de ursprungliga problemen eller målen som politiken ska avse, helt enkelt ersätts eller avfärdas.

Vajpayees förslag kom i år 1999, samma år som Kargilkriget (se kapitel 2). Pakistan hade då helt andra prioriteringar. Problematiken var igen Kashmir och lösningen blev då ett krig i slutet av århundradet. När Imran Khan kom till makten drygt 20 år senare, förändrade han Pakistans mål i Kartarpur. När korridoren byggdes och Khan närvarade med ett tal när den formellt invigdes, hade Pakistans mål tydligt ändrats. Sikh-folket sattes nu i fokus och prioriterades, snarare än den uppenbara, decennielånga politiska kampen mellan Pakistan och Indien (Al Jazeera2 2019).

Att Khan förändrar utrikespolitiken för Kartarpurkorridoren, visar på Pakistans användning av soft power. Med soft power menas landets förmåga att samarbeta med ett land snarare än att tvinga (Gallarotti 2011). Detta är motsatsen till hur landet tidigare har gått tillväga. Här ser man igen hur själva målen som landet vill uppnå har utvecklats. När Imran Khan invigde Kartarpurkorridoren för indiska sikh-pilgrimsresande socialiserade statsministern med

sikh-medborgarna på sätt som inte gjorts förut. Khan utmärker i följande citat en ändring i hur ledare talar med religiösa minoriteter från Indien:

"I am always so happy to see the Sikh community who have come here. God lives in the hearts of all of us. All the messengers who have come and gone only ever brought two messages, that of peace and justice(...) I am happy to see you so happy and the way your hearts have nothing but prayers for us"

(Al Jazeera2 2019).

I Pakistans politiska historia har liknande diplomatiska utrikespolitiska mål inte prioriterats av andra regeringschefer.

Indiens statsminister Narendra Modi, också närvarande vid invigningen av korridoren, uttryckte sin tacksamhet till Imran Khan när han sa:

"I thank the prime minister of Pakistan, Imran Khan for understanding, respecting and acting in accordance to India's needs"³.

(India Today TV 2019).

Han tackade också arbetare i Pakistan för att det snabba bygget av korridoren på andra sidan gränsen. Det Modi lyfter fram i sitt tal är de pakistanska arbetarna som byggde korridoren. Detta visar på en programförändring i Pakistans utrikespolitik under Khan. Korridoren prioriterades, vilket den inte skulle ha gjort tidigare. I det här fallet diskuteras inte det faktiska målet, utan själva handlingen att få den byggd visar på en ny prioriteringsordning för Pakistan.

5.2 USA

En ingång på sättet Imran Khan vill att Pakistan ska förhålla sig till USA presenteras först i hans segertal från 2019. Här presenterar Khan sin övergripande idé när han säger följande:

"I want our relationship to be mutually beneficial. (..) One that benefits both countries. (...) our relationship has often been one-sided. America has believed that they can use us to fight their wars (...) this has caused much damage for Pakistan"⁴.

(New York Times 2018).

³ Författarens egen översättning.

⁴ Författarens egen översättning.

Khan visar på en vilja att fullständigt omvälva relationen mellan länderna. Sedan 1965 har USA använt Pakistan som ett muslimskt land "på deras sida" (se kapitel 2). Detta, menar Khan, har inte alls varit givande för Pakistan. Däri ser man en förändring i målen som sätts för landets utrikespolitik gentemot USA. Man vill nu sträva mot en *balanced relationship*. En relation som ska gynna båda länderna. Alltså lyfter Khan vad han anser vara det riktiga problemet - en ensidig relation. Detta kan kopplas till vad Hermann benämner som problem/målförändringar i Pakistans utrikespolitiska prioriteringar.

Målen som påvisades i segertalet fortsatte som Khans huvudsakliga inriktning genomgående under sin ledning. I 2021, när USA förberedde sig på att dra tillbaka sina trupper från Afghanistan, talade Khan ut om ett antal problem. Med tanke på den långa historien av pakistanskt medverkan som tredje part under hela den amerikanska närvaron i Afghanistan (se kapitel 2) hade Khan en stark syn på hur frågan bör utvecklas. Angående Pakistans prioriteringar gällande sin relation med USA, ville Khan främst utgå ifrån situationen i Afghanistan - detta visar på en genomgripande *programförändring*.

I en intervju med New York Times i 2021, säger Khan att han vill ha en relation med Washington som bygger på förtroende och gemensamma mål. Men vägen dit ska inkludera att länderna säkerställer en politisk lösning i Afghanistan innan de amerikanska trupperna lämnar landet. Att en före-detta pakistansk president, Ayub Khan, har uttryckt i sin tid att den pakistanska armén kan bli amerikansk om USA ville (se kapitel 2), är en helt motsatt inställning till Imran Khan. De två oförenliga uppfattningar ger en bild av programförändringar som Khan vill uppnå. En diplomatisk relation är på måltavlan, men vägen dit är inte lik hur Pakistan tidigare har agerat.

I intervjun med New York Times, tar Khan upp hur relationen mellan Pakistan och USA länge såg ut, samtidigt som han berättar målen han strävar mot vad gäller relationen med USA, efter de formellt har lämnat Afghanistan. Han säger:

“It was a lopsided relationship because [the] U.S. felt that they were giving aid to Pakistan, they felt that Pakistan then had to do U.S.’s bidding. And what Pakistan did in terms of trying to do the U.S. bidding actually cost Pakistan a lot in human lives. (...) That’s where the problem began. The U.S. kept expecting more from Pakistan. And unfortunately, Pakistani governments tried to deliver what they were not capable of. (...) We have one of the biggest markets on one side of Pakistan, and then China on [another] other side. So two of the biggest world markets. And then the energy corridor, Central Asia, Iran, if that relationship improves between the U.S. So Pakistan, in that sense, is strategically placed for the future in terms of economics.

(New York Times 2021).

Khan gör en klar anmärkning på nya mål för relationen som han vill att Pakistan ska ha med stormakten. Det som enligt Hermanns ramverk benämns *måländring* är tydligt i hans uttalande. Khan vill prioritera en ekonomiskt gynnande handelsförbindelse mellan länderna, som inte är beroende av militär hjälp från respektive sida.

När det gäller USA har mycket av Khans uttalanden och utgångspunkter visat en önskan på att radikalt förändra den pakistanska utrikespolitiken. Efter en resa till Washington DC år 2019 träffade Imran Khan USA:s dåvarande president Donald Trump. Vid mötet diskuterades flera områden, bland annat Kashmir, Afghanistan och förhållandet mellan USA och Pakistan. Båda parter verkade vara överens om att ha en mindre beroende relation till varandra (Ayres 2019). Detta fastställdes ytterligare när Khan återvände till Islamabad Airport och höll ett tal till nationen. I detta "återkomst"-tal tog han upp mötet med Trump och uttryckte stoltare än någonsin vad han vill uppnå med Pakistans framtid.

Khan sa följande:

(...)We need to make Pakistan into what it was originally dreamed to be. (...)I have never bowed in front of anyone and I will never make my people bow in front of anyone. (...)The most prosperous nations throughout history have never gotten there by begging anyone for help or spreading their hands in need. (...) and never by bowing for any stronger country. (...) we will stand on our own feet. (...) build our nation ourselves and help our nation ourselves.(...) Remember, the world only respects those who respect themselves. The word doesn't respect

those who beg for help. (...) We will bring our nation to where it would've gotten had it not been ruled by thieves and corrupt [leaders]⁵.

(SAMAA TV 2019).

Khans starka inställning visar på en nivå av förändring som Hermann benämner *international orientation changes*, alltså förändringar av hela den internationella inriktningen. Denna nivån av förändring skriver Hermann som den mest extrema graden av utrikespolitisk förändring och innefattar att en aktör helt omorienterar landets inställning till världspolitiken. Khans ofta anti-amerikansk retorik gav honom inte bara stor popularitet i Pakistan men även tillit och hopp från folket. Den retoriken är olik hur Pakistan länge har agerat gentemot USA och den nya attityden Imran Khan framställde, visade på en ny inriktning för Pakistan på det internationella planet.

6. Diskussion

Komplexiteten av utrikespolitisk förändring gör studier av den komplicerad och mångfacetterad. I fallet Khan och Pakistans utrikespolitik fanns det ett stort behov av historisk kontext. Hur Pakistan-Indien och Pakistan-USA relationen har sett ut historiskt visar på sättet Imran Khan förmådde, under sin tid som statsminister, att inte bara drastiskt förändra prioriteringarna för Pakistans utrikespolitik - men även påvisa en ny väg för landet. Alltså ser man främst hur regeringsskiftet och en ny ledare på spetsen ändrade kurs för Pakistan. Ett ledarstyrd skifte hade märkbara konsekvenser för landets prioriteringar.

När det gäller Indien lyckades Imran Khan att utveckla utrikespolitiken i en anti-militär riktning genom både programförändringar och förändringar i problem/mål. Något landet inte har sett förut på samma sätt. Diplomati och fredliga lösningar utmärktes redan i segertalet och förblev utgångspunkten genomgående under Khans ledning. Khan hade nya hopp för Kashmir, som i decennier bara har sett krig och militära konflikter. Narendra Modis borttagande av artikel 370 och 35A, ledde till extrema spänningar mellan grannländerna. Dock svarade Khan diplomatiskt

⁵ Författarens egen översättning.

och förnuftigt med sina uttalanden. Talet framför FN:s generalförsamling i 2019 visade på *den nya vägen*.

Kartarpurkorridoren har lett till en religiös harmoni mellan minoriteter på båda sidor av gränsen och blev en prioritering under Khans regering efter nästan 20 år sedan idén först presenterades. Ett *soft power* tillvägagångssätt har varit omstrukturerande för den pakistanska regeringen, dock kan den leda till en större fientlighet mellan de två länderna om samma attityd inte finns på andra sidan. Imran Khan kunde reformera sin politik, avfärda gamla idéer och avvisa militärt våld - det innebär dock inte att samma inställning finns hos Narendra Modi och hans regering. Att länderna kunde samarbeta för korridoren har varit givande. De två ledarna är däremot så annorlunda i sin politik att vänskapliga relationer och samarbete är svår att realisera även med den mest diplomatiska ledaren.

Imran Khans inställning till USA utgick från en vilja att fullständig omdefiniera den politiska relationen mellan dem. Där Pakistan tidigare har varit den amerikanska allierade i geopolitiken, ville Khan med både program och problem/mål förändringar att omvälva detta. Khans återkomsttal efter mötet med Trump i 2019 visade på en ganska anti-amerikansk retorik. Denna retorik gav honom popularitet och tillit från befolkningen samt visade på den mest extrema graden av utrikespolitisk förändring - *international orientation changes*. Dock var hans anti-amerikanska utgångspunkt ganska olik tidigare liknande tankar som har funnits i det globala syd.

Khan ville att Pakistan skulle kunna bygga landet själva och inte förlita sig på utländska investeringar - dock förstod han även att det inte går att isolera sig. Khan ville inte stänga av Pakistan från omvärlden utan uttryckte tydligt att en balanserad, diplomatisk effektiv relation behövs mellan staterna. Khan såg fred i Afghanistan som en prioritering och ville samarbeta med USA i syfte att uppnå det.

Pakistan såg under perioden 2018-2022 stora förändringar i sina utrikespolitiska prioriteringar - det betyder dock inte att dessa kommer fortsätta i samma riktning. Avsättningen av Imran Khan i 2022, den nya regeringen i landet samt den kvarstående kraften Modi på andra sidan gränsen har

stor inverkan både inrikes och utrikes. Hur pass Khan effekten stannar i Pakistan kvarstår att se - dock var hans ledning en obestridlig kraft för geopolitiken.

Referenslista

Al Jazeera1. 2019. Pakistan won't initiate military conflict with India: Imran Khan. Al Jazeera. September 3rd.
(<https://www.aljazeera.com/news/2019/9/3/pakistan-wont-initiate-military-conflict-with-india-imran-khan>) [Hämtad: 2023-05-07]

Al Jazeera2. 2019. 'Big moment': Indian Sikhs on historic pilgrimage to Pakistan. Al Jazeera. November 9th.
(<https://www.aljazeera.com/news/2019/11/9/big-moment-indian-sikhs-on-historic-pilgrimage-to-pakistan>) [Hämtad:2023-05-07]

Ali, Ghulam. (2022). *Pakistan's Foreign Policy: Contemporary Developments and Dynamics*. Routledge.

Ayres, Alyssa (2019). *Trouble With the Facts When Trump Meets Imran Khan*. Council on Foreign Relations. (<https://www.cfr.org/blog/trouble-facts-when-trump-meets-imran-khan>) [Hämtad: 2023-05-10]

Beckman, Ludvig. 2005. *Grundbok i idéanalys*. Stockholm: Santérus förlag.

Boréus, Kristina. Bergström, Göran. (2005). *Textens mening och makt : metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. Studentlitteratur.

Britannica, The Editors of Encyclopaedia. "J.N. Dixit". *Encyclopedia Britannica*, 4 Jan. 2023, (<https://www.britannica.com/biography/J-N-Dixit>) [Hämtad: 2023-05-01]

Dixit, J.N..(2002). *India-Pakistan in War and Peace*. Routledge.

Dr. Karim Haider Syed , Dr. Imran Khan. 2021. "RECENT TRENDS IN PAKISTAN'S FOREIGN POLICY TOWARDS THE MIDDLE EAST". *PalArch's Journal of Archaeology of Egypt / Egyptology* 18 (4):5797-5805.
(<https://archives.palarch.nl/index.php/jae/article/view/7182>) [Hämtad:2023-05-03]

Farooq, Talat (2016). *US-Pakistan Relations: Pakistan's Strategic Choices in the 1990's*. Routledge.

Ganguly, S. (1995). Wars without End: The Indo-Pakistani Conflict. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 541(1), 167–178.
(<https://doi.org/10.1177/0002716295541001012>) [Hämtad: 2023-04-10]

Gallarotti, Giulio M., 2011. Soft power: What it is, why it's important, and the conditions for its effective use. *Journal of Political Power* 4(1). ([10.1080/2158379X.2011.557886](https://doi.org/10.1080/2158379X.2011.557886)) [Hämtad: 2023-04-06]

Goldmann, Kjell. (1982). Change and Stability in Foreign Policy: Detente as a Problem of Stabilization. *World Politics*, 34(2), 230-266. ([doi:10.2307/2010264](https://doi.org/10.2307/2010264)). [Hämtad: 2023-05-03]

Haesebrouck, T., & Joly, J. (2021). Foreign Policy Change: From Policy Adjustments to Fundamental Reorientations. *Political Studies Review*, 19(3), 482–491. (<https://doi.org/10.1177/1478929920918783>) [Hämtad: 2023-05-07]

Hermann, Charles F. 1990. Changing Course: When Governments Choose to Redirect Foreign Policy. *International Studies Quarterly*. Vol. 34. pp. 3-21. (<https://www.jstor.org/stable/2600403>) [Hämtad: 2023-04-04]

Holsti, K.J. (1982). *Why Nations Realign: Foreign Policy Restructuring in the Postwar World*. Routledge Library Editions: International Relations.

India Today. 2019. PM Modi inaugurates Kartarpur Corridor, thanks Imran Khan for respecting sentiments of India. November 9th. (<https://www.indiatoday.in/india/video/pm-modi-inaugurates-kartarpur-corridor-thanks-imran-khan-for-respecting-sentiments-of-india-1617336-2019-11-09>) [Hämtad:2023-05-07]

Jaffery, Syed Ali Zia, 2022. Pakistan's Foreign Policy Under Imran Khan. i Ali, Ghulam (red.) *Pakistan's Foreign Policy: Contemporary Developments and Dynamics*. London: Routledge.

Javaid, Umbreen. (2014). Historical Perspective of Pakistan USA Relations; Lessons for Pakistan. *South Asia Journal of South Asian Studies*. 29. 291-304. (https://www.researchgate.net/publication/309462514_Historical_Perspective_of_Pakistan_USA_Relations_Lessons_for_Pakistan/citations) [Hämtad: 2023-05-01]

Karak, Madhuri, 2019. How Did Kashmir's 72-Year-Old Conflict Begin? JSTOR. (<https://daily.jstor.org/how-did-kashmirs-72-year-old-conflict-begin/>) [Hämtad: 2023-04-10]

Malik, M. S. (2019). Pakistan-India Relations: An Analytical Perspective of Peace Efforts. *Strategic Studies*, 39(1), 59–76. (<https://www.jstor.org/stable/48544288>) [Hämtad: 2023-05-01]

- Markey, Daniel, 2018. What will Pakistan's Foreign Policy Look Like Under Imran Khan?. United States Institute of Peace. (<https://www.usip.org/publications/2018/08/what-will-pakistans-foreign-policy-look-under-imran-khan>) [Hämtad: 2023-04-04]
- New York Times. 2018. Imran Khan's Victory Speech: A Call to 'Take Care of Our Poor People'. July 26th. (<https://www.nytimes.com/video/world/asia/100000006026615/imran-khans-victory-speech.htm>) [Hämtad: 2023-05-07]
- New York Times. 2021. *Opinion Q. and A.: Imran Khan Urges a New U.S.-Pakistan Bond*. June 25th. (<https://www.nytimes.com/2021/06/25/opinion/imran-khan-pakistan-interview.html>) [Hämtad: 2023-05-07]
- Noor, Sanam. (2007). Pakistan-India Relations and Terrorism. *Pakistan Horizon*, 60(2), 65–84. (<http://www.jstor.org/stable/41500064>) [Hämtad:2023-05-01]
- Rafiq, Arif, 2022. Pakistan's foreign policy reset hits a dead end. The Australian Strategic Policy Institute. (<https://www.aspistrategist.org.au/pakistans-foreign-policy-reset-hits-a-dead-end/>) [Hämtad: 2023-04-05]
- Rosati, J. A. (1988). Continuity and Change in the Foreign Policy Beliefs of Political Leaders: Addressing the Controversy over the Carter Administration. *Political Psychology*, 9(3), 471–505. (<https://doi.org/10.2307/3791726>) [Hämtad:2023-05-05]
- Sandhu, Akhtar Hussain, 2019. Kartarpur Corridor: Divergent Dimensions and Its Impact on Pakistan and India. ResearchGate. (https://www.researchgate.net/publication/331064178_KARTARPUR_CORRIDOR_DIVERGENT_DIMENSIONS_AND_ITS_IMPACT_ON_PAKISTAN_AND_INDIA&sa=D&source=docs&ust=1678204833506901&usg=AOvVaw0HIo78LVX3DZK_kL1RQ9OD) [Hämtad: 2023-04-16]
- UN.org. 2019. Pakistan - Prime Minister Addresses General Debate, 74th Session. September 27th. (<https://media.un.org/en/asset/k1f/k1fhl5mjyq>) [Hämtad:2023-05-07]
- Yousafzai, Zafar Iqbal (2022). *The Troubled Triangle: U.S.-Pakistan Relations Under the Taliban's Shadow*. Routledge.

“PM Imran Khan Arrives at Islamabad Airport after Successful visit of US | SAMAA TV | 25 July 2019”. *Youtube*, uploaded by SAMAA TV. 25th July. 2019, (https://www.youtube.com/watch?v=ubhoD7AMVBM&ab_channel=SAMAATV) [Hämtad: 2023-05-10]